

ЦНПДС Вх. № 363/01. 06. 2018г.

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд

на тема: *“Влияние на системната физическа активност и спортни мероприятия върху нивата на гняв и агресия при младежи и девойки, склонни към агресия”*

за присъждане на образователната и научна степен *“Доктор”*
в област на висшето образование *7. Здравеопазване и спорт,*
професионално направление *7.6. Спорт,*
докторска програма *„Теория и методология на спортната наука“*
на докторанта на редовна форма на обучение
към *Центъра за научна и приложна дейност в спорта (ЦНПДС)*
на *НСА “Васил Левски”*

Таркан Хавадар

Научен ръководител: *проф. Даниела Дашева, ДН*

В последните години чувството на гняв и проявите на агресия сред младежите и децата се превръщат в сериозен обществен проблем.

Неспособността да бъде овладян гневът повишава вероятността от проява на физическа или вербална агресия, дистанцирано поведение, отпадане от училище, детска престъпност, психопатология.

В същото време, участието в организирани спортни занимания подпомага социалното развитие на младежите, осигурявайки своеобразен буфер срещу симптомите на социална тревожност, съдейства за изграждането и развитието на социални компетенции, създава условия за социална подкрепа и приятелство.

Всичко това доказва, че разработваният от Таркан Хавадар проблем е особено актуален и с висока практическа стойност.

Таркан Хавадар завършва бакалавърска степен на обучение в университета «Кавказ» в гр. Карс с професионална квалификация физическо възпитание и спорт. В същия университет придобива магистърска степен по педагогически науки. Занимавал се е професионално с футбол. От 2004 г. е преподавател в университета «Кавказ» по футбол, спортна психология и спорт през целия живот. От 2012 г. е треньор по футбол.

Рецензираният дисертационен труд е разработен на 156 страници, в т.ч. 34 таблици, 33 фигури, 2 приложения и библиографска справка.

В теоретичната част на разработката (на базата на 165 литературни източника, от които само един на кирилица) са проучени проблемите, свързани с проявата на гняв и агресия, описани са някои психоповеденчески разстройства, свързани със склонността към гняв, както и факторите, които имат съществена роля при формирането на агресивното поведение и определящи интензивността и формата на неговото проявление. Важно място в изложението заемат въпросите, свързани с превенцията и интервенцията при прояви на гняв и насилие. В края на раздела е разкрито влиянието на системната физическа активност и спортни мероприятия върху нивата на гняв и агресия и съвсем погично е формулирана работната хипотеза на изследването.

Целта на изследването е правилно формулирана. Разработени са 5 задачи, които очертават основните насоки на извършената работа и в своята последователност осигуряват изпълнението на целта на изследването.

Контингент на изследване са 86 младежи и девойки от 200 турски училища, на възраст между 10 и 16 год., които са склонни към прояви на гняв и агресия.

Организацията на изследването е на много високо ниво: професионален изследователски екип, декларации за съгласие от родителите, осигурен транспорт, медицински удостоверения за физическото здраве на децата.

Методиката на изследването е разработена на много добро ниво. Използвани са подходящи методи на изследване.

Считам за напълно правилно, като форма на системна физическа активност, да бъдат приложени отборни спортове (футбол и баскетбол), които, според докторанта, имат висок потенциал да развиват социални и личностни умения, необходими за намаляване на агресивните прояви и подобряване на самоконтрола, възпитаване на отборен дух, повишаване на самочувствието и самоувереността на учениците.

За нуждите на изследването е представено тематично разпределение на учебните занимания, предвидени в експерименталните програми по футбол и баскетбол както за младежите, така и за девойките. За доказване на ефективността на приложените спортни програми са разработени адекватни тестови батерии. Включените в тях спортно-педагогически тестове отговарят на изискванията на спортната статистика и са описани и онагледени много добре.

За измерване на нивото на гняв и агресия е приложен турски вариант (Madran, 2012) на скалата на Арнолд Бус и Марк Пери (Buss & Perry, 1992).

За нуждите на изследването са проведени също интервю с родителите и педагогическо наблюдение, което позволява да бъдат проследени промените в агресивността на поведението на участващите в експеримента младежи и девойки.

Анализът на резултатите е направен на високо професионално ниво. Установена е ефективността на приложените спортни програми. За целта е извършена проверка на нулевата хипотеза, с помощта на сравнителния t -

критерий на Стюдънт, при висока степен на статистическа достоверност ($P_1 \geq 95\%$).

Изводите и направените препоръки са точни и ясни и естествено произтичат от анализа на резултатите.

В обобщение, разработката на Таркан Хавадар притежава редица достойнства, които имат приносен характер. В най-общ вид те се отнасят до следното:

1. Извършено е сериозно теоретично проучване на проблемите, отнасящи се до проявите на гняв и агресия и свързаните с тях дейности превенция и интервенция. Разкрито е влиянието на системната двигателна активност и спортни мероприятия върху нивата на гняв и агресия.

2. Разработени са адекватни спортно-педагогически програми, базирани на отборните спортове футбол и баскетбол, прилагането на които, успоредно с развиването на специалните физически качества и специфичните техникo-тактически умения, води до намаляване на нивата на агресия, гняв и враждебност и подобряване на самочувствието, самоувереността и самоконтрола на учениците, които имат подобни склонности.

3. Проведен е коректен спортно-педагогически експеримент, с участието на достатъчен брой ученици от средна училищна степен в Р. Турция.

4. С помощта на подходящи статистически критерии е проверена ефективността на приложените спортни програми, което е доказателство, че системните занимания с физическа активност и спорт са предизвикали намаляване на нивата на агресия, гняв и враждебност при участниците в спортно-педагогическия експеримент.

5. Разкрито е отношението на родителите към проблема и тяхната роля в процеса на справяне на собствените им деца с проявите на гняв и агресия.

Дисертационният труд е написан на добър език и стил и е добре онагледен.

По време на обучението не са регистрирани административни нарушения. Докторантът е покрил успешно необходимите образователни изисквания.

Авторефератът пълно и точно предава съдържанието на дисертационния труд.

Представените 3 научни публикации са свързани с разработвания от докторанта проблем.

В заключение, считам, че рецензираният научен труд на тема *„Влияние на системната физическа активност и спортни мероприятия върху нивата на гняв и агресия при младежи и девойки, склонни към агресия”* притежава висока научно-приложна стойност и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и на Правилника на НСА “В. Левски” за присъждане на образователната и научна степен “Доктор”.

На основата на всичко посочено по-горе, считам, че има достатъчно научни аргументи да дам своя положителен вот за присъждане на *Таркан Хавадар* на научната и образователна степен “Доктор” в област на висшето образование 7. “Здравеопазване и спорт”, професионално направление 7.6. Спорт, докторска програма *„Теория и методология на спортната наука”*.

28.05.2018 г.

София

Рецензент:.....

(проф. Р. Църва – доктор)